

Sándor Zsuzsanna

A Nyitrai Konstantin Filozófus Egyetem Pedagógiai Karán angol nyelvből doktorál,

Nyitraán él, e-mail: zuzana.sandorova@ukf.sk

A szociokulturális ismeretek szerepe az idegennyelv-oktatásban

A Katedra folyóirat előző két számában az interkulturális kommunikációs kompetencia (IKK) témakörével, azon belül is a szociolingvisztikai és pragmatikai készségek problémakörével foglalkoztunk. Míg az előbbi főként a társadalmi viszonyok és az udvariassági szokások nyelvi megnyilvánulásait foglalja magába, az utóbbi elsősorban a beszéd- és szövegalkotás, valamint az érzések, vélemény, akarat és egyéb funkciók szóbeli megformálásának képességét jelenti. A nyelvtanulónak az említettek kivül azonban kétségkívül el kell sajátítania a célország társadalmára és kultúrájára vonatkozó tárgyi tudást is, melynek jelölésére a *Közös Európai Referenciakeret: nyelvtanulás, nyelvtanítás, értékelés* (KERR, 2002), (továbbiakban csak Referenciakeret), a *szociokulturális ismeretek* kifejezést használja. A tanulmány következő része ezért a következőkben áttekintést nyújt azokról a témakörökről, amelyeket egy B1-es nyelvtudásszintű tanulóknak tudnia kell.

Az egyik legfontosabb tudás e tekintetben, hogy a nyelvtanuló ismerje meg a céltársadalom mindennapi életére vonatkozó tudnivalókat, mint pl. az étkezési szokásokat, ezen belül is az étkezések időpontjait (pl. *five o'clock tea* 'ötórás tea') és a legjellegzetesebb ételek (pl. *fish and chips*, *lemon curd*, *scones* stb.), valamint italok (pl. *tea with milk* 'tea tejjel', *Guinness*, stb.) fajtáit. Ezenkívül, figyelmet kell szentelni a főbb ünnepnapokhoz (pl. *Thanksgiving Day* 'Hálaadás Napja', *St Patrick's Day*, 'Szent Patrik Napja', stb.) kötődő általános információk elsajátítására, valamint a munkaidő végzésének a szlovákiai gyakorlattól eltérő jegyeire (pl. *nine-to-five job*, stb.). Végül, de nem utolsó sorban az idegen nyelvi tanórákon foglalkozni kell a szabadidő eltöltésének leggyakoribb módjaival az adott célországokban, érintve természetesen a sport kérdéskörét is (Van Ek – Trim, 1998).

Hatoss (2004) szerint azonban még az is fontos, hogy a nyelvtanulók ne csupán a céltársadalom mindennapjainak, tehát az ún. „*low culture*” sajátosságával legyenek tisztában, de ismerjék meg az ún. „*high culture*”-t is, vagy legalábbis annak legjelentősebb művészeti

alkotásait. Így például az angol nyelvi tanórákon figyelmet kell szentelni a célországok legnagyobb irodalmi alakjainak és munkásságuknak (pl. *William Shakespeare*, *Ernest Hemingway*, *J.R.R. Tolkien*, stb.), a legfontosabb építészeti és képzőművészeti alkotásoknak (pl. *Westminsteri apátság*, *Sydney-i Operaház*, stb.), valamint a legismertebb filmművészeti, drámai és zenei műveknek (pl. *Forest Gump*, *My fair lady*, *What a wonderful world*, stb.).

A céltársadalom életkörülményeivel kapcsolatban főként az életszínvonal (a nagyobb regionális eltéréseket is beleértve) főbb sajátosságaira, illetőleg a nagyobb etnikai csoportokkal kapcsolatos kérdésekre kell helyezni a hangsúlyt. Emellett ajánlott az interperszonális viszonyok – így a társadalom rétegeinek és egymáshoz való viszonyulásuknak, valamint a családon belüli és a különböző fajok közötti kapcsolatoknak, illetőleg a legfőbb politikai csoportoknak – áttekintése is (Van Ek – Trim, 1998).

Az említett, *látható* kulturális aspektusokon kívül viszont olyan témakörökkel is érdemes foglalkoznunk, melyek tükrözik a célország(ok) értékeit és értékrendjét, méghozzá olyan tényezők viszonylatában, mint a társadalmi osztály, vagyon, hagyományok, nemzeti öntudat, idegen ország, politika és vallás (Van Ek – Trim, 1998). Ezek az idegen országból érkező számára általában *láthatatlan* attitűdök ugyanis meghatározhatják egy kommunikációs helyzet kimenetelét. Ha tehát a célországba látogató személy ismeri az ott uralkodó nézeteket és mentalitást, kisebb a valószínűsége annak, hogy kommunikációja során akarata ellenére konfliktusba keveredik.

A további szociokulturális ismeretek a különböző társasági események alkalmazásával szokásos rituálék és konvenciók csoportját, a vendéglátással kapcsolatos szokásokat, az étkezés és italfogyasztás, valamint a testbeszéd problémakörét érintik. Egy B1-es szintű nyelvhasználónak ugyanis tisztában kell lennie azzal, hogy vendégként pontosan vagy inkább kicsit késve (netán a megadott időpontnál korábban) illik érkeznie a meghívó félhez, illetőleg kell-e ajándékot vinnie a házigazdának, s amennyiben igen, milyen jellegű legyen az.

Ugyanígy fontos, hogy tudja, milyen öltözékben illik megjelenni, valamint hogy elfogadhat-e ételt s italt az első kínálás alkalmával. Továbbá azt sem árt tudatosítania, hogy véleményét nyilvánítsa-e a kínált eledellel kapcsolatban, s ha igen, hogyan tegye azt. Végül, hasznos lehet, ha tudja, hogy mennyi időt ajánlott eltöltenie a vendéglátónál, és hogyan kell jeleznie távozási szándékát (Van Ek – Trim, 1998).

Külön figyelmet érdemel a nonverbális kommunikáció kérdésköre, melyet a Referenciakeret ugyan a szociális konvenciók egyik elemeként említ, ám Hatoss (2004) az IKK negyedik fő kategóriájaként, az ún. paralingvisztikai kompetenciaként tart számon. Hiszen az olyan megnyilvánulások, mint pl. a kézfogás, érintés, ölelés, csók, gesztikuláció, szemkontaktus, vagy a felek közti távolság jelentése kultúráként változhat, és nem megfelelő használatuk kellemetlen helyzetbe hozhatja a nyelvhasználót. Ilyen szempontból például egyáltalán nem mindegy, hogy az Egyesült Államokban vagy Nagy-Britanniába utazunk-e, hiszen míg általában az előbbiben fittyet hányva a konvenciókra a magyar virtusnál is sokkal közvetlenebbek az emberek, addig az utóbbiban inkább a nálunk kissé távolságtartóbb, finoman udvarias vendég-szeretetet a jellemző.

Az említett kulturális sajátosságok megismerése azonban természetesen nem zárja ki az alapvető tényszerű – földrajzi, környezeti, demográfiai, gazdasági és politikai – ismeretek elsajátítását sem (KERR, *ibid.*). Sőt valójában ez utóbbinak meg kell előznie az előbit, vagy legalábbis kölcsönösen ki kell egészíteniük egymást. Hiszen hogyan is érthetnék meg a nyelvtanulók, hogy Kanadában miért épp a jégkorongot tartják számon nemzeti sportként, vagy miért illetik Ausztráliát a *beach culture* „tengerparti kultúra”, míg Írországot a *pub culture* „pub kultúra” jelzővel, ha nincsenek tisztában annak földrajzi elhelyezkedésével, geomorfológiai adottságaival. Vagy hogyan lehetne egy átlagos szlovákiai magyar tanuló számára elfogadhatóvá tenni a britek szinte érthetetlen rajongását a királyi

